

D. D.

HISTORIOLA
ORATIONIS HUMANÆ,
QUATTUOR ÆTATIBUS DESCRIPTÆ.

SECTIO SECUNDA,

CUJUS

PARTIC. I.

CONSENT. AMPLISS. ORD. PHILOS. ACAD. ABOËNS.

Publico examini modeste offerunt

FRANCISCUS M. FRANZEN,

ELOQVENTIÆ DOCENS

ET

JACOBUS HEIKEL,

STIP. REG.

OSTROBOTNIENSES.

IN AUDITORIO MAJ. D. 22 APRILIS MDCCXCV.

Horis confvetis

ABOË, Typis FRENCKELLIANIS.

Opponent. Ord. Prior

B. J. Hopaeus.

Tit. Tit.

Amicitia et benevolentia vestra fretus, ad officium mihi de-
mandatum, mox me conferam, sperans vos dubia mea le-
vissima et benigne excepturos et fortiter soluturos.

Praes. Dom. Mag. Doc.

Munus mihi delatum tanto libentius in me suscepi, quod
certo sperabam hoc colloquium mihi et utilissimum et
jubilatissimum futurum. Quae laetissima spes nec ulla
ratione me fefellit. Dubia mea refutasti eruditione
et sagacitate digna sane argumentis majoris momenti
majorique ingenii vi prolatis. Plura afferrem nisi de
Tua erga me amicitia et benevolentia, in meliorem
partem conatus meos interpretante, certus essem.
Eruditionem tuam laudarem, nisi scirem Te hoc
a me non postulare, Te meis laudibus non egere,
nisi scirem non nisi a viris eruditione, gravitate,
aetate, munerum dignitate conspicuis, laudibus
exornari posse, qui supra vulgi laudes sapit, qui
laudibus se dignissimum praebet. Ut quaevis fau-
sta tibi mancant, eosque honores consequaris, quos
jure optimo mereris, id est: maximos, ex animo
sincerissimo Tibique amicissimo, opto.

Perexim. D. Resp.

Respat ut Tibi et gratias agam, quod humaniter
mihi respondisti, et gratuler tibi egregias ingenii

dotes, insigni litterarum peritia morumque probitate
ornatas, quae non possunt non apud omnes can-
didos te majorem in modum commendare. Opto
denique ut felix vivas, conatusque tui honestis-
sime prospere succedant. Valeas, et me in nu-
mero amicorum tuorum habeas.

SECTIO II.

Ætas Juvenilis seu Poëtica.

— Muse! Du gabst *dem Auge des Menschen*
Götterblicke, die flogen hinauf, wo ströme des Lichtes
sich ergießen vom ewigen quell, wo Sonnen und Monde
Gottes Saitengefang in fröhlichen Tönen einhergehn,

— Du gabst *dem menschlichen Herzen*
Mitempfindung. Es blüht in der Blum', und mit der Cypresse
wuchs es himmelhinan! stieg mit der Lüfte Gefieder
auf, und sang: vom fröhlichen Schall frolockten die Wälder.

HERDER,

§. I.

Quem in silvis vagantem, non nisi specum ubi cu-
baret, glandem qua frueretur, fontem quem
hauriret cæco quærentem impetu, belluinos tantum
edentem clamores, brutum reperimus hominem: il-
lum deinde orbis terrarum, quem agris dimensis, ar-
cibus munitis, urbibus superbis ornavit, quem com-
merciorum catena, ab uno ad alterum fere polum
trans maria & montes extensa, cinxit, quem, popu-
lis distributum, legibus gubernat, dominum salutamus.

A

Eun-

Eundem terræ oceanique profunda, sidera cœli, temporum origines scrutari; illum artis quasi speculum coram natura tenere, ac vel novos, Phantasiæ soli spectandos, mundos creare; illum, erepto rerum, sensus fallente, involucro, interiorum earum faciem lumine lustrare puræ rationis (a); illum Dei æterna explorare consilia: atque omnia illa detecta scientiarum artiumque mysteria, ad immortalem hominum memoriam per sæculorum tempestates ferenda, voci humanæ levibusque foliis, idearum signa gerentibus, mandare — præclarum sane spectaculum! — stupentes videmus.

+

Admirari omnino oportet humani ingenii vim, voluminis instar se habentis, quod complicatum initio nil nisi vilem ostendit pannum, sensim vero evolutum pulcherrimam exhibet picturam, summi artificis manu adumbratam. Quam vero evolutionem virium humanarum non modo non profuisse mortalibus, sed miserrimam etiam eorum corruptelam peperisse, quod eloquentissimus post Platonem Philosophorum ROUSSEAUUS urget (in quo cardine omnis ejus Philosophia, omnia ejus asserta versantur): id nos nihil jam mora-

(a) *Die reine Vernunft* dicunt novi Philosophi Germanici.

morabitur, monentes tantum, hominem in barbarie perpetuo manere non magis *potuisse*, quam planta, loco sita opportuno, non crescere nec florem tandem & fructum ferre possit. Qui flos & fructus, an vituperandi & a naturæ œconomia abhorrere ideo censendi sint, quod planta, illis prolatis, decrescere cœperit: alii judicent. Marcescunt quidem, quæ florere, gentes; aliæ autem, illis feliciores, regerminant. Atque comparantibus nobis, hodiernam Litterarum speciem cum veteri earum apud Græcos & Romanos habitu, spes nascitur læta: magis magisque rectam lateque patentem per orbem terrarum olim divulgatum iri scientiam rerum, cognitu vere utilium; universamque humanitatem, quamvis aliæ atque aliæ retrolabantur gentes, ad felicitatem propius propiusque esse processuram (b).

Sensim vero omnes fieri mutationes, morales æque ac phycas, leges jubent naturæ. Ad antiqua

A 2

igitur

(b) Quam quidem spem, cum certa de Litterarum usu persuasione conjunctam, inter causas enumeres insignis illius, animum quasi extollentis & consolantis, voluptatis, qua aureum ROSENSTEINI libellum, *Afhandling om Uplysningen til dejs beskaffenhet, nytta och nödvändighet för Samhället*, perlectum e manu deponis.

igitur tempora oculos referentes, vestigia secuturi pro-
 gredientis orationis humanæ: medium quoddam inter
 noctem barbariei diemque scientiarum intercessisse tem-
 pus videmus. Quod diluculi instar erat: quo Poësis,
 velut aurora, lucem dispergeret roseam; languidam
 illam, sed ipso languore gratissimam; qualem in Ely-
 sio esse tibi finxeris: ita nempe lucide res non illu-
 strantem, ut non liceret phantasiæ varias mirabilesque
 illis induere formas, nymphas in rivis pratisque lu-
 dentes, Deos in nubibus volitantes cernenti; — us-
 que dum sol oriretur Philosophiæ, verius quidem, sed
 minus forte amœnum & mirandum naturæ spectacu-
 lum homini detecturus.

Ut singulos homines, sic totum genus mortalium,
 Physicæ quidem necessitates ad agendum omnium pri-
 mum stimularunt. Mechanicæ igitur artes citius quam
 Elegantiores inventæ sunt. Serius tamen illas, quam
 has, ad culmen evectas reperimus (c). Cujus rei
 causa in eo latet, quod hæ non nisi natura & inge-
 nio, illæ severiorum etiam scientiarum, tardius pro-
 ceden-

(c) The elegant arts, though later in their appearing, are
 more rapid in their advancement. Vid. CAMPBELL, *The
 Philosophy of Rhetoric*. Vol. 1. p. 9. (Lond, 1776, 8.).

cedentium, auxilio egeant. Quot vero quantisque non modo ingenii dotibus, in uno homine raro conjunctis, sed etiam aliis cum linguæ, tum morum, tum ceterarum rerum adminiculis ad magnos formandos poëtas opus sit, considerantibus nobis, mirum sane necesse est initio videri, poësin antiquissimis jam temporibus felicissime esse excultam & perfectam: divinam illam artem, quæ non terrestris unice orbis pulcherri-
 mam exprimit imaginem, sed in cœlum etiam evolat, Deorum usura commercio, siderumque choreas spectatura; neque viso omni hocce contenta universo, novam ipsa sibi fingit rerum naturam! Quin vero ita sit dubitare, monumenta *primum* veterum nos vetant populorum; quorum illa, quæ, a Græcis, Hebræis & Caledoniis relicta, ad nos usque pervenerunt, notatu presertim digna videntur. Quippe quæ & valde antiqua sunt, & maximi, si artem spectes, pretii, & faciei inter se admodum diversæ. Mores quidem & vivendi rationem & opiniones dissimiles depingunt; sed imaginem ingenii humani, primos quasi expandentis flores, æque memorabilem omnia illa carmina sistunt; neque Poëseos tantum studiosorum, sed etiam Philosophorum, quos humanam cognoscere naturam omnino decet, sollicitum merentur examen. *Deinde,*
 si

+
+

Si rem propius adspicimus, quæ res mira initio videbatur, ejus rationem facile cernimus. Nam & mentem primorum hominum rebus a poëtica parte considerandis aptissimam (§. 2.), & mores ac negotia eorum ad pingendum idonea (§. 3.), & religionem priscaam poësi amicam (§. 4.), & humanam naturam ad sensa poetica ratione exprimenda nature pronam (§. 5.) & linguam antiquam ad illam rationem maxime accomodatam (§. 6.), cum poësis & ingenii humani indolem, tum monumenta vetusta examinantes, reperimus. Quas quidem res ut nili delibemus, a nobis haud exspectabit, speramus, Lector Benevolus, qui & difficultates in re non satis explicita (quatenus nobis saltem notum est) occurrentes, & fines hujusmodi opusculorum angustos benigne cogitaverit.

§. II.

Poësis igitur a plerisque, BAUMGARTIUM (*d*) maxime sequentibus, ita jam definitur, ut *Oratio sensitiva perfecta* esse dicatur. Omnis autem oratio constat ideis & verbis velut mente & corpore (cfr. p. 7). Quam ob rem utraqre harum partium ita erit poëtica, si sensilis fuerit; atque homines ad poëticam cum

(*d*) Vid. Ejus *Æsthetica* Traj. ad Viadr. p. 1, 1750, p. 11, 1752. 2.

eum cogitandi tum dicendi rationem eo propiores, quo minus ab externa rerum specie mentem abstrahere, & signis universalibus, loco sonorum, quibus formæ a singulis sub sensus cadentibus rebus in mente expressæ respondent, uti didicerint. Jam vero post LOCKIUM nemo facile negabit, omnem cognitionem humanam a perceptione sensuum initium capere. Unde videbimus (§. 6.) eandem esse rationem orationis ac scripturæ; utraque enim olim, picturæ instar, naturam, illa sonis, hæc figuris, imitabatur; deinde autem arbitrariæ factæ sunt: altera nempe ab Hieroglyphica in Alphabeticam, altera a Poëtica in Abstractam mutata est.

In ideis autem formandis, etsi infantia totius generis pueritiæ singulorum inter nos hominum similis sit: id tamen inter utramque interest, quod nos ab hominibus excultis educati, primis jam annis elaboratam abstractarum idearum texturam accipimus: cujus quidem stamen & subtegmen mox non discernentes, sensim tamen, examine instituto, perspicientes, eam paratam habemus, cui proprias ideas ulterius intexere nobis liceat; rudes autem homines eo carentes auxilio, a sensuum formis ordiuntur, nec nisi sua
utuntur

utuntur experientia. Unde efficitur, ut recentiores homines, ad ideas abstrahendas aptiores, in *internam* rerum naturam profundius penetrent, magis generales sibi formant notiones, mentis humanæ recessus sagacius investigent, in causas rerum diligentius inquirant, verbo, ad *Philosophiæ* partem propius accedant; antiquiores autem, sensuum ductum magis sequentes, *externam* rerum speciem plenius contemplantur, singulatim omnia, quæ sensibus percipiuntur, distinctius discernant, actiones hominum magis quam stimulos earum, effectus magis quam causas observent, h. e. ad *poëticum* res videndi modum promtiores sint (e).

Cum nempe sit *ut pictura poësis*, vati æque ac pictori superficies rerum in primis consideranda est. Quanquam non modo instrumenta utriusque, sed etiam imitandi ratio satis differunt. *Pictura* enim speculum quasi rei *immotum* sistit; *Poësis* autem fluvii instar est limpidi, locorum quæ percurrit imagines,
nunc

(e) V. GARVE *Betrachtung einiger Verschiedenheiten in den Werken der ältesten und neuern Schriftsteller, insbesondere der Dichter*, in *Neue Bibliothek der schönen Wissenschaften und freye Künste*. T. X. Atque in *Samlung einiger Abhandlungen, aus der n. Bibl. d. seb. Wisf. von CHRISTIAN GARVE*, Leipzig 1779. 2.

nunc magis nunc minus perspicuas exhibentis, nunquam vero ita distinctas, ac in speculo picturæ cernuntur: opus enim est, ut Phantasia Lectoris, in littore quasi stantis, umbras vel fractas vel trementes vel obscuras, ipsa sibi expleat & declaret; atque delectant eum interdum cum ipse sonus tantum, tum aquea puritas versuum, nihil adumbrantium. Sed tamen in eo utraque ars convenit, quod Poëtæ æque ac pictori, id quod jam diximus, in externas præcipue naturæ formas affectuumque humanorum signa animus sit advertendus.

Quæ quidem res, cum hominibus rudioris ingenii solemnitas sit, descriptiones rerum, ab illis factæ, vividæ admodum & plenæ evadunt. Sic anus cænam v. c. magnificam descriptura, nullius ferculi, nullius rei vel minimæ obliviscitur, quæ ad totam mensam oculis quasi audientium sistendam conducatur. Sic Homerus in sacrificiis, epulis, pugnis aliisque rebus enarrandis minutissima quæque digito quasi monstrat (f).

B

Atque

(f) Exempla hujus rei colligere eo minus attinet, quo diligentius Homerum ab unoquoque litterarum studio *manu diurna & nocturna versari* oportet; & quo frequen-

Atque Ossianus, qui ceterum in describendo brevior est quam Homerus, currum Cuchullini ad videndum apte depingit (*g*). — Tales vero picturas hodierni homines non semper amant, eam non solum ab causam, quod descriptiones longiores animum fatigent: (quis nempe fuerit, quem descriptionum Wielandicarum v. c. tædeat?) sed ideo maxime, quod res, quæ a prisco poëta describuntur, nos non æque moveant ac olim homines rudiores; quibus illæ cum novæ magis erant, tum digniores habebantur, quæ ab omnibus cognoscerentur: nullo sc. quæstu adhuc contempto, nulla re honesta dedecori versa, nullo inter negotia liberalia

tiora cuique in legendo observanda occurrunt. Sed eni
fabri venientis imaginem ut in tabula præsentem:

ἦλθε δὲ χαλκὺς
Ὀπλ' ἐν χερσιν ἔχων χαλκήϊα, πείρατα τέχνης
Ἄκμονά τε σφύραν τ' εὐποίητον τε πύραργον.

Od. L. III. v. 452.

(*g*) “The car, the car of battle comes, like the flame of death; the rapid car of Cuchullin, the noble son of Semo. It bends behind like a wave near a rock; like the golden mist of the heath. Its sides are embossed with fiones, and sparkle like the sea round the boat of night. Of polished yew is its beam, and its seat of the smoothest bone. The sides are replenished with spears; and the bottom is the footstool of Heroes. *Fingal*. L. I.

beralia & servilia discrimine facto. E qua re Poësis Antiqua illum capiebat fructum, ut, cum ad viliiores etiam res descendere ei liceret, & verius & plenius naturæ spectaculum sistere posset. Nostri contra mores delicati & quasi cincinnati in carmine, æque ac vestimenta nostra naturam detorquentia, in pictura, parum habent venustatis. Sed & animi & morum & religionis ratio in rudioribus gentibus, quam bene poësi conveniat, optime judicabimus: si ad figuras earum, in antiquis vatum monumentis expressas, oculos conjecerimus (h).

B 2

Vide-

(b) Auctores, qui, præter carmina ipsa antiqua, cum de ingeniis veterum Poëtarum, Caledoniorum, Hebræorum & Græcorum (ordinem sequimur, quem gradus culturæ, non, quem antiquitas cujusque gentis definit), tum de moribus & religione hominum quibuscum illi vixerint, consulantur, hi nobis sunt noti: HUGH BLAIR, *Critical dissertation on Ossian*, Germanice versa ab O. A. H. Oelreichs, Hannov, 1785. ROBERT LOWTH *de Sacra poësi Hebræorum*: notas & epimetra adjecit Jo. Dav. Michaelis. Edit. II. Gœtingæ 1770. Voll. II. J. G. HERDER *Vom Geist der Ebræischen Poësie*, Dessau 1782, 85. Voll. II. BLACKWALL *Enquiry into the life and writings of Homer*: Germanice translata a J. H. Voss Leipzig 1776. ROBERT WOOD *Essay on the original genius of Homer*: Germanice, Traj, ad Mœnum 1775. A. H. SCHOTT *über das Studium*

§. III.

Videmus igitur hominem e barbarie egredientem, velut e fomnio expergefactum, intensis oculis
res

des Homers Leipz. 1785. CHR. G. HEYNE *de caussis fabularum Homericarum* in novis comment. Societatis Gött. Vol. VIII. (Teutonice: in neue Bibliothek d. Sch. Wisf. XXIII. 1.) atque *de Theogonia ab Hesiodo condita* in Comment. T. II. p. 125. Occurrunt etiam multa, huc pertinentia, in *Opusculis Academicis* EJUSDEM, Gött. 1785, etc. nec non in *Nachträge zu Sulzers allgemeiner Theorie der schönen Künste oder Charaktere der vornehmsten Dichter aller Nationen*, Leipzig 1792, etc.; ubi (Vol. I. p. 255) exhibetur: *Kurzer Abriss der Geschichte der Griechischen Poesie*, & (Vol. II. p. 5) differitur: *über die Dichtkunst der Griechen im Heroischen Zeitalter, nach dem Homer*. Ceterum de Poësi antiqua aliarum gentium multi scripsere, ut GUILIELMUS JONES (*Poeseos Asiaticæ commentariorum Libri sex: Recudi curavit Jo. Gottfr. Eichborn*. Lipf. 1777). JOH. WARTON, (*History of English Poetry*, Lond. 1774-81, Voll. III. 4), etc. Scriptores autem de Poësi Scandinavorum, inter quos WORMIUM *de Litteratura Runica* nominasse sufficiat, recenset WARMHOLZII *Bibliotheca Historica Sveo-Gothicæ*. L. V. C. III. in volumine adhuc desiderato. Atque de Poësi Fennica habemus Dissertationem CEL. PORTHAN, Aboæ editam; quam ut aliquando absolvat, cum in Patria tum apud exteros litte-

res naturæ circumſpectare: quæ cum ſint novæ, grandes & ſublimes, neque cultura humana agreſtem adhuc perdiderint magnificentiam, animum ejus, ut infantis, facile motum, vehementi percellunt admiratione. Silvarum triſte decus, paludum fumoſæ nebulae, montium horrida præcipitia, fluviorum fremebunda rabies, non agris, non vineis, non aggeribus deminuta, cooperta, extenuata; lunæ & ſtellarum tacita majeſtas, noctis volitantia meteora, procellarum furor, maris ſublimis vaſtitas, undarum in ſcopulos impetus: viventibus in gremio naturæ, nec ab ea conſideranda, vel urbium moeniis vel ſtudio divitiarum vel negotiorum cura inpeditis mortalibus, frequenter & cum animi affectu obſervantur. Venatus & bella, perpetuis periculis & mutationibus rerum ſemper novarum, animum movent, phantaſiam ditant, fortitudinem & magnanimitatem provocant, in hominibus, quorum mens ſervilibus quæſtibus non adhuc depreſſa eſt, inſignem. Ceſſante autem tumultu, cum humana natura ſemper moveri & occupari cupiat, carmina Poëtarum, res geſtas ad mentem revocantium,

rarum cultores exoptant; atque etiam ſperare nobis licet. Edidit præterea M. CHRISTFRIDUS GANANDER *Mythologiam Fennicam*, Aboæ 1789. 4.

tium, otiosæ multitudini mire placent (i). Qua simul re gloriæ in pugna cæforum consulitur: inest enim in mortalium animo congenita quasi cupido laudis suæ etiam post mortem celebrandæ (k). Bellicæ igitur virtutis summus quidem honor est, vatum ingenio immortalis redditæ, illique materiam pulcherrimam præbentis: luxurie & avaritia, quæ ingenia deprimere LONGINO (l) jure videntur, nec a rebus gerendis nec ab illis admirandis & celebrandis homines avocantibus. Sed humanitatem (m) simul cum fortitudine, animi tene-

(i) "The Heroes gather round. Fingal sits in the midst and leans on the shield of Trenmor: — his spear stands against the wall; he listens to the songs of his bards. The deeds of his arms are heard; and the actions of the king in his youth". *The war of Inis-thona*. Etiam inter arma, quiescentibus vespere a pugna Heroibus, canebatur. Sic, proelio cum Svarano intermisso, ad poetam Cuchullinus: "Carril, inquit, raise thy voice on high and tell the deeds of other times. Send thou the night away in song and give the joy of grief". *Fingal* L. I.

(k) "The ghosts of those, he sung, came in their rustling blasts. They were seen to bend with joy towards the sound of their praise". *ib.* L. VI.

(l) Περὶ ὑψ. τμημ. μδ.

(m) O Oscar! bend the strong in arms: but spare the feeble hand. Be thou a stream of many tides against the

teneritatem (*n*) cum simplicitate morum, exquisitum gloriæ studium (*o*) cum audacia imperterrita, generosum & hospitem in hostes animum (*p*) cum ardore pro patria dimicandi, mollissimum amoris honesti sensum (*q*) cum robusta corporis strenuitate, mire conjuncta, in tabula videmus, quam Ossianus nobis

foes of thy people; but like the gale that moves the
grass, to those who ask thine aid. *Fingal* L. III.

(*n*) No: said the king of Morven, I will never wound
thee, Orla. — Let thy grayhaired father, who perhaps
is blind with age, hear the sound of thy voice in his
hall — With joy let the Hero rise, and search for his son
with his hands. *Ib.* L. V.

(*o*) Go Carril; and greet the king of Morven. Give him
the sword; for Cuchullin is worthy no more to lift the
arms of his Fathers. *Ib.* L. IV. Oscar is like the mist of
Cona: I appear, and I vanish. — The Bard will not know
my name — The hunter will not search in the heath for
my tomb. *The war of Inis-ibona.*

(*p*) Let a hundred harps be near to gladden the king of
Lochlin (victum & captivum hastem, eundemque ferocis-
simum). He must depart from us with joy — None ever
went sad from Fingal. *Fingal* L. VI.

(*q*) “O strike the harp in praise of my love, the lonely
sunbeam of Duncaich, strike harp in praise of Bragela,
of her that I left in the isle of mist, the spouse of Semos

+ nobis exhibet, barbaræ gentis. Quæ pulcherrima sane pictura, nisi a Poëtæ ingenio sit adumbrata, qui bellissimam tantum rei partem depingit, multum omnino, ad probandum celebre illud ROUSSEAUÏ paradoxon de præferenda barbarie culturæ generis humani, facere mihi videatur. Cui tamen non favet Poëseos inter has florecentes virtutes ad culmen evecta laus. Indubium autem est, agrestem illam simulque non modo heroicam, sed etiam generosam gentis indolem admodum esse Poësi idoneam; sicut prospectus incultæ regionis, sed a natura pulchre exornatæ aptissimus est, qui pingatur.

Ptroximum

son, Dost thou raise thy fair face fram the rock to find the sails of Cuchullin? — The sea is rolling far distant, and its white foam shall deceive thee for my sails. Retire, for it is night, my love, and the dark winds sigh in thy hair. Retire to the halls of my feasts, and think of the times that are past: for I will not return, till the storm of war is ceased. O Connal, speak of wars and arms, and send her from my mind; for lovely with her ravenhair is the whitebosomed daughter of Sorglan“. *Ib.* L. I. Quid divinius, si poësin species, quid mollius, si animi affectum, quam hæc apostrophe Cuchullini ad absentem uxorem?

